

СУРМАЧ

ОРГАН

ОБ'ЄДНАННЯ БУВШИХ ВОЯКІВ УКРАЇНЦІВ
У ВЕЛИКІЙ БРІТАНІЇ

»СУРМАЧ«

**Журнал Об'єднання бувших Вояків Українців
у Великій Британії**

**Association of Ukrainian Former Combatants
in Great Britain**

**49, Linden Gardens,
Notting Hill Gate,
London, W. 2.**

Редагує: Редакційна Колегія

З М І С Т

НА ЗУСТРІЧ МАЙБУТНЬОМУ	1
Віра Дан: ЗАКЛИК З ВІДДАЛІ	4
Ф. Сянський: В ДЕНЬ УКРАЇНСЬКОЇ ФЛЬОТИ	5
П'ЯТДЕСЯТЛІТТЯ ПАРАШУТИЗМУ (перекл. Б. Свирида)	7
В НАДІЇ ДО ОСТАННЬОЇ ХВИЛИНИ (перекл. В. Томків)	9
Б. Свирида: РОЗВИТОК РАКЕТ І РАКЕТНИХ МОТОРІВ (на під- ставі англ. матеріалів)	15
В. Вашкович: ВЕЛИКА, ТА ПУСТА КИШЕННЯ	19
ДЕСЯТЬ РОКІВ НА ЧУЖИНІ	22
Місько Макольондра: З ЛИСТІВ ДО РЕДАХТІРА	28
І. Є.: МАРШАЛ Е. РОММЕЛЬ В ОЦІНЦІ ПРОТИВНИКІВ (рецензія)	29
З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ	32

ПРЕДСТАВНИКИ ЖУРНАЛУ »СУРМАЧ«

АВСТРАЛІЯ:

R. B. Gishowskyj
47, Spencer Str.,
Essendon, Vic.,

КАНАДА:

I. Chrabatyn
762, Princess Ave.,
London, Ont.

З друкарні Української Видавничої Спільки

Printed by Ukrainian Publishers Ltd., 237 Liverpool Rd., London, N.1 Tel. NORth 1828

На зустріч майбутньому

Переглядаючи привіти висилані на збори централь організацій, між стрічками глибоко патріотичних побажань, є вислови про потребу національного об'єднання. Ці вияви є щирі і нікому не можна закинути злої волі.

В дійсності цього об'єднання немає, як і немає виглядів на еміграції, щоб до такого об'єднання всіх українських національних сил дійшло. Ми не можемо обвинувачувати одну чи другу організацію за брак доброї волі, бо вона є, тільки до сьогоднішнього дня не знайдено шляхів, які провадили б до однієї мети — визволення України.

На протязі перших десяти років ми змогли тільки законсервувати наші погляди-напрямі, з якими ми вийшли з-під рідної стріхи. Націоналістичні круги боронять завзято своїх поглядів, соціалістичні своїх, а комуністи, якщо не йдуть за наказом Москви, то придержуються націонал-комунізму, якому невиразні шляхи визначив Хвильовий. Всі створили з цих доктрин чи ідеологій божища, не приглядаючись їм, чи є досконалі і корисні в побудові Української держави.

В завістї за збереженням одного чи другого руху всі забули про Україну як цілість, про вимоги народу і вільної держави. Партійне гетто не дозволяє вийти на ширший шлях — на бити, певну дорогу.

В нашому народі переважають однак добрі прикмети. Він є жертвний, глибоко патріотичний, високої моралі та ідейний. Кожна людина прагне загального добра, йому є ближче добро українця, його сусіда, як навіть доктрини. Це є вартості, які дали змогу задержатись нам як нації, яка століттями перетривала найбільші лихоліття.

Прем'єр міністрів Макміллан вертаючись з конференції в Америці, заявив, що в теперішній ситуації жодна держава не може провадити самостійної зовнішньої політики. Навіть такі потуги як Америка чи В. Британія не є в силі самостійно забезпечити оборони своїх держав.

В такому комплексі ми не можемо робити національної політики без об'єднання всіх українських політичних сил. Сьогодні чи завтра ми будемо змушені вступити до бльоку центрально- і західноєвропейських держав, очевидно як рівний партнер з рівними. Ми не можемо ставити одинокої ставки на бльок поневолених народів, бо вони вже шукають шляхів і співпраці з державами західного світу. Не можна заперечувати, що тісна співпраця з поневоленими народами мусить бути, бо нас в'яжуть одні кайдани, які змагаємо спільними силами позбутися, але в тому самому часі ми мусимо вийти з власного гетта на ширший шлях.

Тут репрезентація України мусить бути на високому рівні, і всякі документи чи публікації мають бути не з метою пропагування одного чи другого маленького гуртка, але загальноукраїнських проблем. Та-

ку мазольну працю виконує НТШ та УВУ, але через брак попєртя політичних кругів вони є здані на власні сили.

Завдання наше на еміґрації є не легке. Ми залишили Батьківщину без підготовки, без напрямних. З чистого ідеалізму, який мав місце в таборах полонених і в перших початках життя на вільній стопі ми перейшли в матеріялізм. Кожний зайнятий упорядкуванням свого життя і соціального забезпечення. Правда, є ще мала група людей, яка залишилася дальше ідейною і виконує всі напрямні своїх оранізацій. Але цей гурт маліє і то з кожним днем.

В чому лихо? Де шукати розв'язки? — дуже часто чуємо питання на засіданнях управ оранізацій. На цих засіданнях дуже часто в запалі падають такі слова як »загальне байдужіння«, »асиміляція«, »денаціоналізація« і т. п. Відтак в безсиллю інший піддає думку, що еміґрація і так не може принести багато користи для Батьківщини і здавалося б, що цей останній має рацію.

Ні, і ще раз ні! Можна заявити сміло, що кожна еміґрація причинилася багато до виборення самостійности і вона часто надавала новий напрям своїм селам і містам і причинялася до піднесення своїх людей в економічному чи політичному відтинках. Ми візьмемо під увагу тільки нашу недавню еміґрацію після першої світової війни. Вона перша почала засновувати кооперативи, маслосоюзи і сільсько-господарські гуртки.

Цей почин підніс наш економічний рівень в Галичині. Кооперативи і Маслосоюзи дали ринок збуту нашим селам. Українці почали економічно загрожувати Польщі. Сільсько-господарські курси і виставки піднесли рівень сіл. На протязі десятиох років наші села пішли дуже багато вперед. Вони залишили позаду польські села.

Сьогодні в СССР притуплюють ініціативу навіть у молоді шкільного віку. А в селі Лозова б. Харкова, в 1941 р. мешканці прибігли пригладатись, як старенька »бабушка« з Галичини зробила з бадилля соняшників хатку для курей. Вона дістала опісля стільки замовлень на хатки, що могла досить добре там жити, бо за них одержувала гроші і харчі.

Власне на еміґрації кожний має нагоду пригланутись нормальному життю, виявити свою ініціативу і вибрати все, що краще. Вияв власної ініціативи в малому масштабі, започаткованої тут в країні нашого побуту, може перейти в ширші розміри після повороту на Рідні Землі.

В цьому питанні треба звернути увагу на один факт, який заіснував тепер в Польщі. Там десятками, а навіть сотками денно відбуваються суди головно за чорний ринок. Комуністи, яким партійна приналежність дала змогу наживатись з поту громадян, в теперішній ситуації взялись за торгівлю на чорному ринку і торгують державним, краденим майном. Подібного типу людей за сорок років комуністи виховали дуже багато і в Україні.

Завданням такого поворотця буде чесною працею в своєму варстаті чи в торгівлі, взагалі поступуванням своїм, допомагати нашим містам і селам розвиватись економічно. На довшу мету комуніст-лихвар завше програє і життя прийде на нормальні шляхи, але переходовий час, який може тривати і двадцять років, буде дуже тяжкий і ми можемо вклас-

ти угольний камінь в повороті до економічного росту в нашій вільній державі.

Деякі політичні організації приготовляють своїх членів до перебрання влади з рук комуністів. Поворотці мали б перебрати районіві і обласні уряди а також і вищі, в що можна сумніватися, бо деякі організації в своїй сітці мають не більше людей з вищою освітою як пальців на одній руці. В Україні під теперішню пору навіть в найменшому районному місті є понад тридцять людей з вищою освітою, а район начисляє понад сотню різних фахівців з вищою освітою.

Підхід до «перебрання влади» не є оправданий, бо завданням кожного українця є думати, як в кожній хвилині треба поступити, щоб його вклад праці був якнайкращий. Вияв підприємчivosti — це буде найкращий вклад в побудові самостійної держави, **не забуваючи про це, що в першу чергу нашим обов'язком буде здобути збройно незалежність і самостійність та подбати про забезпечення її кордонів.**

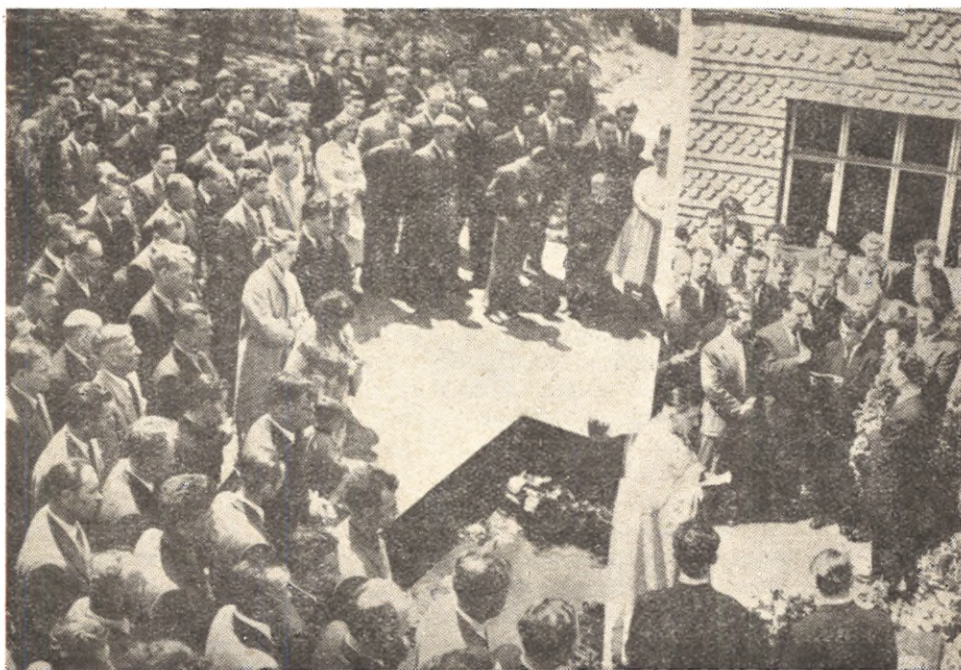
Тимчасом крім вияву підприємчivosti, нашим обов'язком є пропагувати добре ім'я України серед народу, з яким ми живемо і працюємо й інформувати чужинців про нашу Батьківщину на відповідному рівні. Інформації про наш народ може подавати кожний, але опрацьовувати їх мусить знавець, якому ми дуже часто матеріально мусимо допомогти.

В суспільстві чи в найменшій громаді мусить бути розподіл праці. Коли в селі будували народний дім, тоді всі складались спільно на закуп матеріалу. Ремісники виконували будівлю. Для закидування стелі сходились всі люди зі села. Після закінчення будови, роля ремісників закінчувалась. На їх місце приходили старші люди і молодь, які займались рефератами, уряджуванням свят, виставами. Кожний в своєму часі виконував одну чи другу працю, маючи на увазі загальне добро. Всі вкладали свою пайку для загального добра, хоч не в одному часі і в різній спісїб. Столяр, який робив дах, не говорив, що він є корисніший за бляхаря чи муляра. Дяк, який провадив хором, скидав шапку перед ремісником, наколи цей був старшого віку. Всюди була пошана і гармонія в праці.

Цей малий образ можна подати організаціям, які дуже часто своє існування опирають на взаємному поборюванні своїх противників. Без розподілу праці не може бути об'єднання. Тоді, коли немає почуття праці для загального добра, не може бути мови про нормальний розвиток нашого еміграційного життя, про підготовку до остаточної боротьби за самостійність.

**Цього року припадає 15-річчя створення
I-ої Української Дивізії!**

Пам'ятай, що ти був вояком!

В ПАМ'ЯТЬ ПОЛЯГЛИМ ПІД ЧАС ЗЕЛЕНИХ СВЯТ

Інвалідська Оселя Чіддінгфолд

ЗАКЛИК З ВІДДАЛІ

Щоночі мандрую по горах,
У своїх мріях пестливо-тужних,
Шукаю пісень, що зродились
В проміннях сонця, в ночах зоря-
[них.

Шукаю казок в шумі Прута,
Чудових, таємних, як глибінь во-
[ди,
Що незнаною силою поривали
[мене
І несли, як сплав у незнані світи.

Шукаю й знайомі стежинки,
Котрими бувало ми йшли...
Чекаю на голос сопілки,
На знак, щоб збудились верхи.

Що ночі мандрую по горах,
Серце рветься, летить до мети,
Там хтось кличе мене з віддалі,
Звук сопілки, шум Прута, — чи
[Ти?

Віра Дан

Татіщево, 1941 р.

В День Української Фльоти

Ф. Сянський

В календарі національних свят, які звичайно обходимо академією — 29 квітня є визначений як день Чорноморської фльоти. Тоді всі статті в часописах на еміграції починаються звичайно словами: «Це був гарний соняшний день. Сонце купалося своїми весняними проміннями у хвилях Чорного моря. На всіх кораблях Чорноморської фльоти повівали весело, наші українські, жовто-блакитні прапори».

Пов'язаність українського Чорного моря з материком не можна означувати тільки одною датою 29 квітня 1918 року, бо на Чорному морю ми бачимо вже перших українських князів з їх дружинниками, як Рюрика, Олега, Святослава і багатьох інших.

Тому історію української фльоти, подібно як історію України можна поділити на три доби: княжа доба, козацька доба та українська фльота у час Визвольних Змагань.

На жаль з княжих часів не збереглося ані одно судно, щоб ми мали можливість приглянутися його конструкції. Тільки літописці згадують, що один човен за княжих часів поміщував 40 людей. Згадується також про кораблі, які поміщували 100 людей. Українська фльота найбільше розвинулась на Дніпрі і його допливах. На Чорному морю наші кораблі появлялись вже в VIII і IX століттях. Відтак наші князі стало уряджували виправи проти Візантії. Про силу і чисельність тодішньої фльоти знаємо, що Олег в поході на Царгород розпоряджав 200 кораблями.

Велику славу здобули собі козаки морськими походами. Вони будували легкі човни, які звали чайками. Вони були дуже вигідні для маневрування. Їх хвибою однак було те, що вони не могли встоятись серед бурі.

Для розвитку української фльоти чорноморські походи дали дуже багато. Вони витворили тип українця-моряка. На морю військо набиралось сміливості, дисциплінованості і солідарності. В творах Т. Шевченка «і Дніпро і Чорне море» відчують козацькі наміри. Вони допомагають запорожцям. Радуються, коли похід вдався. Стишують свої хвилі в час підходу запорожців під Царгород.

У час Визвольних Змагань історія піднесення українських прапорів на Чорному морю є коротка. Історик Д. Дорошенко з'ясовує, що національне відродження знайшло свій відгук і серед матросів Чорноморської фльоти. Матроси цієї фльоти рекрутувалися виключно з-поміж українського населення; натомість моряки-офіцери, творили собою міцно замкнену касту, рекрутуючись в більшості з росіян, або зросійщених людей. Мимо цього на всіх трьох Українських військових з'їздах брали участь представники від фльоти. Але серед матросів у флоті дуже скоро поширився большевизм, і большевицька течія перемогла національну.

Д. Антонович у роз'їзді на доручення Секретаріату Ц. Ради, на підставі побуту в Одесі, Херсоні і Миколаєві звітує, що українські симпатії серед матросів безумовно існували, але матроси-українці не

мали проводу, а серед командного складу українців майже зовсім не було. Найбільша українська група і найбільш впливова була на броненосці «Воля», який ще в перших місяцях революції підніс був український прапор. Д. Антонович виніс враження, що без Севастополя ні про яку українську флоту на Чорному морю не доводиться й думати, отже, треба було б мати в своїх руках Крим.

Розвиток подій прийшов якраз в квітні, 1918 року. На підставі матеріалів поданих С. Шрамченком, у квітні місяці майже ціла дівка Чорноморська флоту зосередилася в Севастополі. Там же, у цьому часі стаціонували I, II, і III бригади лінійних кораблів, які начислювали 8 кораблів. В бригаді крейсерів було 4 кораблі та один гідрокрейсер. Мінна дивізія складалася з 13-тьох великих ескадрильних міноносців. Підводних човнів було 17-ть, канонірських човнів 5, мінних загородителів 6, кілька дивізіонів сторожевих катерів, тралерів і транспортів, та кораблі окремого призначення з лінійним кораблем на чолі «Георгій Побідоносець».

На одних кораблях повівали червоні прапори, на других жовтоблакитні, на третіх часами чорні (анархістів). При чому треба підчеркнути, що прапори ці майже щодня змінювалися, бо розбаламучені маси моряків на чергових мітінгах міняли своє національне почуття з червоного на жовтоблакитне, або знову на червоне. Дисципліни не було. Старшини, які ще залишилися при житті (і не були розстріляні), були дезорієнтовані.

В той-же час загони запорожців підходили до Перекопу і хотіли якнайшвидше дійти до Севастопо-

поля та подати руку Чорноморській флоті, щоби швидше звільнити від деморалізуючих її червоних ворогів.

Полковник Болбочан, що командував Кримською групою Запорожської дивізії, старався поперед німців проскочити до Криму й Севастополя. Коли Гордієнківський кінний полк під командою полковника генерального штабу Петрова з'явився вже в Бахчисараї, в Севастополі в Чорноморській флоті почалася паніка. Мітінги велися днями і ночами. У висліді рішено поїхати разом з делегацією до контр-адмірала Сабліна й просити його, щоб обняв командування флотою, і що все, щоб не наказав адмірал, буде виконано, а якщо хто не послухає, то буде до того змушений 12 дм. озброєнням.

29-го квітня 1918 р. Севастопольський рейд вилискував у соняшних проміннях, як дзеркало. Капітан 1-шої ранги Тіхмінєв поїхав із делегацією до контр-адмірала Сабліна на берег до його помешкання. Останній, після коротких вагань, погодився й через деякий час підняв прапор командуючого Чорноморською флотою, на лінійному кораблі «Георгій Побідоносець».

А далі о год. 16-тій. на «Георгію» піднесено гасло: «Флоти піднести український прапор».

Опали червоні шмати. На більшості кораблів по статуту почулася команда: «Стати до борту». Команда «по старому» стала біля борту лицем до середини корабля.

«На прапор і гюйс — струнко!»

«Український прапор піднести!»

Разом із командою засурмив сурмач. І майже над цілою великою Чорноморською флотою за-

лопотіли в повітрі великі, жовто-блакитні українські прапори.

Після відмовлення Української Центральної Ради від Криму, німці змусили українські частини вийти з Криму і повернутися до Севастополя. Контр-адмірал Саблін із реднавтами й більшістю міноносців покинув 30 квітня Севастопіль і перейшов до Новоросійська. Командування над рештою фльоти під українським прапором у Севастополі обняв контр-адмірал Остроградський.

Коли німці увійшли до Севастополя, зараз-же поставили свої варті на всіх кораблях і спершу підняли свій прапор. Із часом ця справа, після довгих зусиль з боку Українського морського міністерства, вияснилася і фльоту знову було передано цілком під український прапор, але тоді вже було запізно.

Капітан Михайло Білинський, виконуючи обов'язки міністра мореплавства, опрацював організаційний план української морської фльоти включно з морською піхотою. Гуцули, що уміли водним шляхом сплавлювати дерево, створили в Коломиї «Перший Гуцульський Полк Морської Піхоти». На шкоду розвитку нашої фльоти

злучено міністерство фльоти з військовим міністерством. Такої практики не переводять західні держави. Це було також одною з причин, що фльота дісталась в руки ген. Врангеля і відтак була вжита для евакуації москалів до Франції, де кораблі й залишились. В 1953 році французи продали останній лінійний корабель «Воля».

Сьогодні, застановляючись над подіями, які попереджували 29 квітня 1918 року і опісля, стає зрозумілим, чому Чорне море подібно як за княжих і козацьких часів має велике значення для розбудови української держави. Мимо модерних транспортних середників, море залишається надалі вікном у світ.

Деякі історики і учасники тодішніх подій є проти цього, щоб 29 квітня 1918 року уважати державним актом, однак цей день залишиться як проміння надії і пригадкою в наших змаганнях, що Чорне море це **українське море** і в день Воскресення України воно стане відкритим шляхом до країн західної культури, а українські кораблі вільно плаватимуть по водах океанів.

П'ятдесятліття парашутизму

Кожний винахід, як і кожний предмет, має свою власну історію, а сам розвиток того чи іншого винаходу залежав від його популярності чи застосування в людському житті. Стверджується, що поява самої зброї на світовій арені викликала зацікавлення під кожним оглядом.

Нашим завданням є в короткій формі з'ясувати історію розвитку

теперішніх спадунів, тобто парашутистів. Їх історія зв'язана з акробатикою, описаною 1306 року в Китаї, коли то в день коронації китайського імператора на його честь продемонстровано перші скоки. Однак вони не стали популярними серед народу, напевно, з тих причин, що були дуже ризикові для життя. Цим власне, пояснюється занепад у цій ділян-

ці, бо аж за два століття Леонард де Вінче (мабуть француз) знову відновив їх, та без успіху, бо під час демонстрування скоків, він, ударившись об землю, покалічився. В 1777 р. Монгольф'є знову виконав такі скоки, застосовуючи для демонстрування їх бальон, що було великим досягненням у розвитку тодішніх спадунів чи парашутистів.

Перші початки парашутизму припадають на 1783 рік, коли перший цього рода скок був зроблений французом з обсерваційної вежі без жодного ушкодження. Як бачимо, ініціаторами та винахідниками в цій ділянці в Європі були переважно французи, які радше запозичили ці надбання від народів Азії.

Для кращої орієнтації у розвитку парашутизму в Європі треба характеризувати поступ даної галузі в деяких європейських країнах. Так, наприклад, у Росії були створені відділи парашутистів, але для висвітлення цих формацій ми можемо використати лише видання, що появилися на Заході. Крім того, треба взяти до уваги, що західні експерти базують свої дані на розвідчих матеріалах, які є не завжди достовірні. Тим більше, що після революції Советський союз був відтятий від зовнішнього світу та діяв сам у собі, не виявляючи жодного технічного надбання в летунстві та парашутизмі. Діяльність на цьому відтинку помітна з 1930 р., але в цій ділянці зроблено небагато. Творення відділів парашутистів проходило повільними темпами з огляду на брак фахових сил та самого знання в даній галузі. 1930

року група парашутистів, до складу якої входили один лейтенант та 8 парашутистів, брала участь у маневрах Червоної армії, що відбувалися між Воронежем та Москвою. Їх скинено з наміром зайняти головну квартиру корпусу. Завдання, яке вони виконали, було великим досягненням у парашутизмі. Велику увагу вишколові спадунів уділяла советська піввійськова організація ОСОАВІАХИМ*).

Західня розвідка твердить, що під час другої світової війни совети мали понад 2 мільйони вишколених парашутистів, яких можна було ввести в бойову дію. Проте брак виряду і недостача літаків примусили їх використати лише малі з'єднання диверсантів для розвідчої та саботажної праці в німецькому запіллі.

В Червоній армії в 1935 р. існувала самостійна формація парашутистів, яку перенесено аж до Владивостоку, де вона була ще більш віддалена від західного світу. В одному з советських фільмів пропагандивного характеру задокументовано участь советських парашутистів у маневрах. Західні дипломати під час маневрів 1936 р., що відбувалися коло Києва, спостерігали дію одного куреня скинених з літаків парашутистів. Завданням їх було зайняти місток та приготувати висалку двох куренів за 8 хвилин у повному виряді з 16 польовими гарматами. Досвід показав, що відділи парашутистів можуть загально спаралізувати дії ворога. З цим наміром 1937 року в Білорусії відбулися маневри з участю парашутистів, які повинні були

*) ОСОАВІАХИМ — аббревіатура назви советської допоміжної військової організації, що російською мовою звучить так: общество содействия авиации и химии.

відрізати лінії постачання фронтових частин. Проте застосування советських парашутних з'єднань у другій війні обмежилось до мінімальних дій з огляду на брак літаків та виряду.

Використовуючи попередній досвід парашутистики, військові експерти формували відділи та вишколювали парашутистів у своїх арміях, кожний на свій лад. Лише Польща та Чехія занедбали цю ділянку. Німці ж та італійці інтенсивно приступили до творення відділів парашутистів, що їх потім вжито для ведення війни з Абіссінією та у висадці в Альбанії. Для перевозу одного полку парашутистів (їх розділили по 50 осіб на кожний літак) потрібно було лише 90 хвилин — на завантаження та перевіз їх на віддаль 200 кілометрів.

Розвиток парашутистики у Франції йшов дуже повільно. Одна з частин парашутистів перебувала в Версалі, але не довго, бо в 1937 р., перед самою війною, була розв'язана. В Чехії питання парашутистики було актуальним лише в парламенті й розглядалося аж до 1939 р., коли німці окупували Чехію.

Німеччина швидкими темпами формувала та вишколювала парашутистів, не дивлячись на те, що Версальський договір забороняв продукувати всякого рода воєнні матеріали та обмежував розміри армії. З приходом до влади, Гітлер під плащиком робітничих команд організував військо під назвою Чорна оборонна армія (Шварце Райхсвер). Вишкіл летунів та парашутистів проходив про чуже око в межах міністерства транспорту та цивільного летунства. В той час ще не було спеціальних відділів парашутистів. Завданням

Чорної оборонної армії було вишколити вояка в такий спосіб, щоб на випадок потреби він міг керувати сотнею чи куренем. Різниця між німецьким вишколом парашутистів та советським ОСО-АВІАХІМ-ом полягала в тому, що німці звертали більше уваги на транспортування та маневрування повітряним шляхом, беручи до уваги те, що летунство відіграватиме вирішальну роль у веденні сучасної війни.

Перша Летунська торговельна школа заіснувала в Берліні (її директором був Шперлінг). Вона вишколювала перших летунів-парашутистів у 1935 році на летовищі в Штакер. Для кращого розвитку летунства та вишколу парашутистів Міністерство Летунства створило відділи дослідження дії лету на організм та психічний стан людини. Цим керував голова німецького медичного корпусу Грігобайт, що зібрав відповідні матеріали, видані збірною книгою в 1936 році для інструкторів-парашутистів. Не дивлячись на досягнення, ці експерименти коштували багато людських жертв. Перша школа парашутистів була в Шпандау, під назвою Шпірінг. До неї приймали добровольців, фізично й психічно здорових людей. Інструкторами була група з 24 мужчин. Назва школи походить від інструктора, що опісля став полковником, а решта 13 старшинами; 11 осіб втрачено під час вишколу та експериментів. Проте німці не задовольнялися своїми дослідженнями в цій галузі, а використовували надбання інших. Так, вони послали 50 осіб на вишкіл до Іспанії, з якого повернулися живими лише 23 чоловіки, решту втрачено в катастрофі з літаками. Ті, що повернулися,

стали основниками академії, до якої приймали лише здорових та висококваліфікованих людей, а також техніків. Сюди входили люди з різним стажем. Ось чому Гітлер зумів за короткий час розбудувати сильне летунство. Після окупації Чехословаччини Німеччина збагатила своє летунство чеськими доброякісними машинами та зброєю. Німецьке летунство та парашутисти відіграли велику роль в веденні війни. Висадка на Креті, окупація Норвегії, транспортування військ до Африки через Іспанію, вивіз поранених та евакуація з оточення, викрадення парашутистами Муссоліні — все

це свідчить про високу якість німецького технічного вишколу.

В історії другої світової війни парашутисти альпінців відіграли ще більшу роль і приспівали її закінчення. І тепер, коли ми слідкуємо за вишколом армій різних держав, бачимо, що майже при кожному курені є відділи парашутистів. Цивільне летунство також має свої школи парашутистів. Їх роль як тактичного засобу боротьби, можливо, згодом заступлять у меншій чи більшій мірі гелікоптери, але відділи десантів завжди будуть послуговуватися вишколеними парашутистами.

Переклав з англійського **Б. Свирида**

В надії до останньої хвилини

(Правдива історія з останньої світової війни)

Чому вони його тут привели?

Лейтенант Баркер — старшина Королівських Повітряних Сил важко зідхнув, оперши свої, заковані в кайданки, руки на підвіконня і глянув крізь вікно вділ на муровану вулицю маленького німецького містечка, по якій може яку годину тому, пройшли останні розбитки Вермахту. Десь далеко, зі заходу, доносилися звуки глухого дудніння важкої артилерії і на темнішому вже небі, раз-у-раз появлялися тремтючі відблески експлозій на тлі червоної заграви.

Він повернувся і глянув на молодого, однак здоровенного есесівця, що стояв біля дверей, з револьвером у руці — і знову, не знати котрий вже раз, — Баркер проклаивав в душі дефект в моторі свого винищувача, через що він був змушений осісти в німецькому запіллі, коли війна практично, наближалася вже до свого кінця.

Будинок, в якому він був, мусів містити в собі якусь есесівську командантуру, бо перед ним, на подвір'ї, стояв ряд панцерних машин, зі шоферами біля них, в чорних уніформах з есесівськими відзнаками.

Алеж, чому його тут привели? — роздумував Баркер. Напевно тому, що через нелад і хаос в розпадаючомуся Третьому Райху, можливо вже й нема часу, щоб відставити його до табору полонених? Однак це не вияснювало причини, чому з нього здерто його уніформу, коли він спав, а в заміну залишено йому цю цивільну одягу, яка є зараз на ньому. Він протестував, кричав — та це нічого не помагало.

Голоси в слідуєчій кімнаті збудили його з його власних думок. Він напружив свій слух, щоб зрозуміти, про що йде мова. Ніхто тут ще не знав, що він може добре говорити по-німецьки. Алеж, чи це таке дивне? Ніхто досі не викликав його на допити, в часі

його неприємності його витягнуто з розбитого літака, вкинено до місцевої в'язниці, а відтак перевезено тут.

За стіною, якийсь різкий голос видавав накази й інструкції.

— «Ми мусимо відступати тепер, — звучав цей голос, — але це тільки на те, щоб перегрупувати наші сили. Коли це буде осягнене — ми відкинемо ворога назад, аж до моря і — перемога буде за нами». Після деякої перерви, голос став ще остріший: — «Ти, Шульц, командуватимеш кольною. На мапі маєш визначений шлях. Я догоню тебе пізніше в своєму авті. Зрозуміло? Добре. Тепер йди і давай наказ до від'їзду».

Після цього Баркер почув стук обцасів кованих чобіт, і два голоси загартіли: «Гайль Гітлер!» Тоді на подвір'ї залунав різкий голос команди, загуділи мотори, до машин повсідали СС-мани і через яку хвилину від'їхали геть.

Тепер зі слідуєчої кімнати відізнався голос жінки. Це мусіла бути ця чепурна блондинка, яку Баркер бачив через вікно, як поспішала може з пів години тому до будинку.

— «Франц: Ми мусимо втікати, — вже! Якщо англійці прийдуть — вони тебе заарештують. А що тоді я буду робити сама, без тебе?..»

— «Англійські моторизовані частини не дійдуть до цієї місцевості скорше, як за дві, три, а може й більше годин» — відповів мужеський голос спокійно. В цьому голосі відчувалося, що це говорить людина, певна себе, яка знає вагу кожного свого слова, яка звикла тільки наказувати. — «В кожному разі ми тут довго не будемо. Ти йди і жди на мене в самоході, що стоїть за будинком. Я маю ще одну маленьку справу до поладження — а тоді ми поїдемо і доженемо наших».

— «Ти напевно йдеш до цього англійського літуна. Франц, — уважай — прошу тебе... Він може побачити, що

для нього вже нема виходу і в desperації може кинутися на тебе! — скрикнула жінка.

— «Ти забуваєш, що з ним ще є вартовий. Ну, йди!» — В його голосі звучало принаглювання до поспіху.

— «Франц, я боюся чогось... В мене якесь таке погане передчуття... я мала такий поганий сон... Коли б англійці нас залапали...»

Мужчина засміявся сухо. — «То тоді тобі треба вжити цей маленький пістоль, що я тобі дав і обороняти ним і мене і себе...» Його голос нагло змяк. — «Ну, ну, перестань, не плач, я тільки так собі жартував, майн ліблінг. Вони нас не залапають. Ну, ти мусиш іти».

Під час цього, як жінка сходила по сходах, вистукуючи високими закаблукками, до кімнати Баркера відчинилися двері, в яких став поставний, вродливий мужчина, в елегантному чорному уніформі есесівських моторизованих частин, зі срібними пагонами й відзнаками труп'ячої голови на вилогах блюзи і шапці.

— «Жди за дверима!» — приказав він вартовому, який цокнув закаблукками, засалютував і вийшов, замкнувши за собою двері.

— «Я є вояк і член Королівських Повітряних Сил» — промовив Баркер. — «Я вимагаю, щоб мені повернули мою уніформу. Чому її в мене забрали?»

— «На те, щоб ніхто з місцевого цивільного населення не знав, що тут було приведено англійського літуна». Відповідь звучала в перфектній англійській мові.

— «Це є проти міжнародного воєнного права» — з гнівом у голосі сказав Баркер. — «Як воєнно-полонений я маю право задержати свою уніформу. Зрештою я маю надію, що ви свідомі цього, що війна вже на закінченні. Гітлер не живе. Ви будете мусіли вневдовзі відповідати за свої власні вчинки».

Вузькі уста старшини викривилися в пікантну усмішку. — «Це якраз і є причина, чому тебе тут приведено, мій приятелю. Для мене це являється щасливим збігом обставин, що ми оба є майже однакового росту і будови і навіть кольор твого волосся є подібний до мого».

— «Не розумію».

— «Це є так, як ти сам висловився, мій приятелю — я скоро мусітиму відповідати за свої вчинки. Німеччина війну програла — я жадних ілюзій щодо цього не маю. Під час своєї служби я мусів виконувати багато завдань — нераз можливо і дуже прикрих, однак конечних. У ваших очах, в очах вашої, англійської сентиментальности я — воєнний злочинець. Я буду поставлений перед суд і, можливо, буду засуджений на страчання. Я — мій приятелю — не думаю кінчати свої дні на шибениці. Я волю поробити інші заходи». Він виструнчився.

«Через кілька хвилин СС-оберштурмбанфюрер Карльман буде трупом — вбитий своєю власною рукою».

Баркер вирячив на нього очі. Невже ж він поповнить самогубство з його присутності? Щось це не було зрозумілим. Він дивився, як Карльман, відчинивши шафу, витягав чоботи, чорну блюзу і штани.

— «Це мій запасовий уніформ» — сказав він. — «Ти переодягнешся в нього мій приятелю, а тоді сядеш при столі в моїй канцелярії і...» — тут він поклепав значучо по рукоятці свій револьвер. — «При столі буде труп мужчини в моїй уніформі, з паперами, які будуть свідчити, що цей труп за свого життя був ніхто інший, тільки оберштурмбанфюрер Карльман. А я — в міжчасі від'їду з цієї місцевості в цивільному вбранні з правдивими документами іншої особи — особи, яка померла в концентраційному таборі. За кордоном в мене є гроші. Для одної особи виїхати з Німеччини не буде аж

так важко. А там — ніхто й сумніву не матиме щодо моєї правдивої ідентичності».

Баркер відчув, як на його чолі виступив рясний піт, коли він зрозумів усю простоту звірського плану.

— «Ну а що ж ти зробиш з тією жінкою, що була з тобою перед хвилиною і з цим вартовим, що стоїть за дверима?» — запитав він охриплим голосом. — «Вони знатимуть».

— «А ти забув вашу англійську відповідку, яка каже, що «мертві люди казки не розказують»? «Я не можу ризикувати і нікому не буду довіряти. Ну а тепер ти мусиш перебратися в цю одежу».

— «А я відмовляюся!»

Карльман витягнув револьвер. — «Тоді я є змушений тебе вбити вже тепер. Було б краще, однак, щоб ти послухав і заощадив мені клопоту переодягати тебе, коли ти вже будеш трупом. Зрештою, чи не краще для тебе самого пожити кілька хвилин довше? Чи ж не є у вас ще одна відповідка, яка каже, що «доки існує життя, доти існує надія?» — «Надія завжди існує, мій приятелю».

Баркер завагався. Було ясным, що німець над ним знущався. Однак можливо, що трапиться нагода несподівано кинутися на нього. У всякому разі, йому й так не залишилося нічого до втрачання, хіба власне життя, — думав він гірко.

— «Одрайт» — промовив він тихо, — «я зроблю так як ти хочеш».

Карльман усміхнувся. — «А бачиш! Я це вже з досвіду знаю. Людина завжди держиться життя, хоч воно висіло б уже на волоску, хоч воно мало б тривати тільки кілька хвилин». Він прикликав вартового, якому приказав зняти кайданки з рук Баркера.

Вартовий був видно дуже нездарний, бо в певній хвилині сталь так в'їлася в шкіру Баркера, що він аж засичав з болю. Та вкінці кайданки

були розімкнені. Тоді у відповідь на другу команду Карльмана, вартовий відступив до дверей, криючи його готовим до стрілу револьвером.

— «Даю тобі п'ять хвилин часу, мій приятелю», сказав Карльман, — «За цей час я переберуся в цивільне вбрання і сподіюся, що й ти також будеш готовий». Він вийшов, замкнувши двері на ключ.

Поволі Баркер скинув свою блюзу. Він глянув на вартового. Мимо його мужеської будови, він був повільний в рухах. Голова в нього була округла як гарбуз з маленькими, дурнуватими очима і він аж ніяк не виглядав на фанатика-борця за справу т. зв. «нової Європи». Карльман його вб'є — цеж було ясно. Він же ж не може дозволити собі, щоб існували якінебудь свідки. Коли б тільки йому вдалося якнебудь в'яснити це все цьому воякові — роздумував Баркер. Вже не лишилося на це багато часу, але ж, як сказав Карльман, — «доки ще існує життя»...

Він почав говорити тихо і переконливо, виявляючи йому увесь план Карльмана. Вартовий, заскочений і здивований доброю німецькою мовою Баркера, — слухав його через одну хвилину. Та вкінці він скрикнув, щоб Баркер був тихо. Але Баркер в усій своїй desperації людини, яка знає, що його життя залежне від його слів, продовжував далі, тим самим переконливим тоном.

— «Якщо ти мені допоможеш, то я зарекомендую тебе перед британськими чинниками. Чи ж ти не можеш зрозуміти, що твій старшина заміряє вбити тебе як пса?»

— «Ти брешеш, Енгландер» — сказав вартовий, та на його обличчі з'явилася задума.

Баркер натягнув блискучі старшинські чоботи на свої ноги. Він почувся задоволений, що йому вдалося посіяти зерно сумніву в умі цього

вояка. В ньому його одинокий рятунок. Він кинув свій найсильніший аргумент:

— «Коли ти думаєш, що все, що я тобі сказав — брехня, то я не маю потреби більше з тобою говорити». Він здвигнув зневажливо раменами, як людина, якій байдуже, що інші собі про неї думають.

А тоді Карльман гукнув з другої кімнати. Вартовий стояв без руху, немов вагаючись, що має діяти. Баркер молився в душі, щоб його слова створили якийсь ефект.

— «Він кличе тебе на те, щоб вбити» — сказав він вартовому півголосом.

Вартовий стояв непорушно, як закам'янілий, здавалось, цілий вік. Та Карльман гукнув вдруге і вояк пішов поволі до дверей, стискаючи міцно в руці свій автомат.

Коли вже двері за ним замкнулися, Баркер здержуючи віддих почав надслухувати. Якись придушені голоси. А тоді крик. І стріл. Тишина.

Наближалися кроки до дверей, і вони поволі відчинилися.

В дверях стояв Карльман в цивільному вбранні, з револьвером в руці. — «Так, мій приятелю» — промовив він. «Я тебе розумію». І вказуючи на двері, з яких він щойно вийшов, — гаркнув: — «Туди!»

Карльман був задалеко, щоб Баркер міг кинутися на нього і числити на якийнебудь успіх. Револьвер в руці німця повертався за кожним рухом Баркера, дивлячись йому просто в очі своїм чорним дулом.

Баркерові не було іншого виходу, тільки слухатися. Він увійшов в другу кімнату, в якій світилася одинока електрична лампа, нахилена над столом. Завдяки бляшаному отіненню, вона кидала сильний сніп світла на стіл, на якому лежали безладно розкинені якісь папери, а решта кімнати залишалася в тіні. Баркер кинувши поглядом навколо, міг розрізнити, між ін-

шими, труп вартового, що лежав в куті кімнати.

— «Сідай при столі!» — закомандував Карльман.

Баркер все ще залишався поза засягом електричного світла. Він рішив зібрати всі свої сили, всю енергію, щоб кинутися на свого смертельного ворога. Нема вигляду, щоб у його останньому зусиллі була хоч крихітка надії на урятування свого життя, але... краще згинuti в боротьбі. Він напружив усі свої м'язи...

Нагло, двері, що виходили на сходи відчинилися.

— «Франц!» — заверещав голос. — «Франц, він тебе вб'є!»

Залунав постріл і Карльман, зхилившись, повалився на підлогу.

Обертаючись миттю до дверей, Баркер побачив чепурну жінку, з хвилястим ясним волоссям. Вона гляділа на нього здивовано і дико. В руці держала маленький пістоль.

— «Ти не є Франц!» — В її голосі був жах. — «Де він є? Де...» Вона зробила крок вперед, і пізнавши лежачого на долівці Карльмана, скрикнула несамопитим голосом, опускаючи пістоль на підлогу.

— «Франц! Франц! ... промов до мене... хоч одно слово скажи... я не знала... я думала, що ти англієць!»

Баркер підняв її зброю, заховав в

кишеню, а тоді нахилився, щоб підняти також револьвер Карльмана. Один погляд на маленьку червону дірку в його чолі сказав, що йому нема вже чого боятися цієї особи.

Коли жінка, припавши до тіла Карльмана, заголосила як гістеричка, — Баркер вийшов до другої кімнати. Ноги під ним вгиналися, відмовляючи послуху і все тіло в нього було спочене, неначе обляте холодною водою. Він намагався зібрати свої думки, щоб усвідомити все, що сталося, та в голові йому так шуміло, наче б там находився цілий рій бджіл. Пляново він почав передягатися з чорної уніформи назад в цивільне вбрання, яке перед кількома хвилинами мусів був скинути. Тепер він вільний. Йому залишилося ждати тільки годину або дві до приходу британських військ, яким уже ніхто не ставив спротиву.

Баркер тількищо одягнувся в блюзу, коли в другій кімнаті залунав стріл. Щойно тепер пригадав собі Баркер про зброю вартового, яку він забув забрати. Він поспішив скоро до другої кімнати. На підлозі лежали тепер три трупи. Баркер відірвав свій погляд від жакливої сцени і повільними кроками почав сходити по сходах вділ.

(З англ. воєнного журналу «Комбат»)

Переклав В. Томків

ГУМА З БАРАБОЛІ

Тижневик «Совет Віклі» інформує, що в СССР виробляють опони, кальшні і ізоляційні матеріали з бараболі. Спосіб цей, згадує газета, це довгий ланцюг хемічного процесу, в якому з бараболяного розчину виробляють алкоголь, перетворюваний в бутаден а з нього дістають гуму.

Большевики забули, мабуть, пояснити, що люди, очікуючи на їх винахід, навчилися оббивати ноги в лахміття,

ПРАЦАЙ, ПЕРЕСТУДО?

Американська армія оголосила, що винайдено новий лік, який, вщеплений воякові, охороняє його від простуди, хворування на горло, грипу і т. п.

У військовому звідомленні говорить-ся, що застрики, уділені 350 рекрутам, зменшили захворування на простуду на 80%. Застрики мають у собі зараз-ки простуди, які три роки тому були винайдені науковцями.

РОЗВИТОК РАКЕТ І РАКЕТНИХ МОТОРІВ

Багато вже писалося про технічні винаходи, як рівнож про досягнення в розвитку самої продукції їх для цивільного вжитку, що приносить матеріальну користь усьому людству. Кожний винахід проходив тернистий шлях свого розвитку, що завжди починався від теорії, не завжди можливої до переведення в дію і практику. Коли приглянемося різним винаходам, то прийдемо до висновку, що теоретично більшість винаходів базувалася на фантазії, початково нездійсненої з технічних причин або через відсутність потрібних матеріалів.

Багато вже писалося в нашій пресі про винахід реактивних літаків, як теж про саму ракету. У цій статті, написаній на підставі англійських матеріалів, подаю історію цих винаходів та їх конструкцію і дію.

Сам винахід ракети або поглинуючо-відкидного реактивного мотора базується на теорії великого вченого Ньютона, що кожна дія викликає протидію. Навіть людське життя базується на цій Ньютонівій теорії.

Реактивний мотор збудований в цей спосіб, що струм тиску повітря переходить через середину мотора із великою силою (себто передня частина) доходить до середньої частини, де свій тиск скорості зменшує і при змішанні з паливом переходить до камери спалювання. Подібний процес переходить в звичайному моторі (в самому циліндрі), де відбувається процес спалювання, що витворює експлозію, яка витворює тиск на всі сто-

рони однаково, але з огляду на те, що задня частина мотору (вибухова труба) є вільна, весь спалений газ тиснеться з такою силою, що примушує його посуватися до переду. (В дальшому тягу статті вияснюється в деталях про цілий процес дії, з поданням рисунків).

В загальному даний винахід поділяється на два головні механічні винаходи, а саме:

1. Механічний винахід, який зуживає повітря в атмосфері, що ділиться на: а) Механічний струм злучений із повітряним тиском і дає силу поштовху до переду.

б) Термічний струм злучений із повітряним тиском з додатком пального, що під час спалення витворює гази, які витискаються вибуховою трубою та дають поштовх до переду.

2. Винахід, який зовсім не потребує повітря, бо воно вже є в циліндрі, є застосований в ракеті. Для кращого зрозуміння самого винаходу і дії реакційного мотору візьмемо під розгляд дію, яка відбувається під час стріляння з кріса, де відбуваються ці самі процеси, що в поглинуючо-відкидовому (реактивному) моторі.

При дії стріляння, коли ударник вдаряє в капсулу (запальник) кулі, в цей час постає експлозія (вибух — вистріл), але, що гази мають ту прикмету, що тиснуть на всі сторони однаково, то зовсім зрозуміло, що такий самий тиск є в сторону вибухової труби, який завсіди при вистрілі з кріса штовхає в противну сторону. Однак, що передня частина цівки є порожня, гази мають менший опір-

ний пункт, бо лише саму кулю, яку витискає з повною силою. Цей самий процес переходить в дію мотору літака.

З історії довідуємося, що того роду винахід існував вже в 1930 році перед Христом. Філософ Геро з Александрії в 130 р. перед Христом продемонстрував свій винахід під назвою Асоліпіл (себто апарат, який продемонстрував силу тиску пари), що був першим того рода винаходом, який має своє споріднення із теперішніми винаходами реактивних моторів, себто тиск повітря до переду. Він змонтував котел з водою, під яким горів вогонь, а другий, порожній котел, примістив над ним сполучуючи їх руркою, що служила до переходу пари із долішнього котла до горішнього. Горішній котел був змонтований так, що в противній стороні мав два курки, які під тиском сили пари були витискувані. Такий був винахід ракети.

Перше застосування ракети базувалося на цій самій теорії, що і тепер. Китай ще перед Христом застосував ракети як прикраси під час свят та національних фестивалів. Ракети як зброю уведено під час облоги міста Пін-Кінг, в часі монгольського нападу в 1232 році нашої ери. Після того бою дана зброя появилася в Європі в 13-15 століттях у формі риби, голуба, зайця, що власне служило для запалювання ворожих укріплень. Одначе вона втратила вартість після винаходу мушкета, які мали більшу мілітарну вартість під оглядом технічним та нищівним.

Самий Горе і багато його однодумців були переконані, що їхні винаходи є корисні для людського добробуту, але вони не мали ані технічних засобів, ані матеріалів

для введення цих плянів у життя. Ісаак Ньютон доказав свою теорію тим, що збудував віз (рис. ч. 1), який за допомогою пари мав би порушуватися. Даний віз був збудований в цей спосіб, що на повізю був вмонтований котел наповнений водою, під яким розкладалося вогонь. Пара проходила через трубу, яка була вмонтована в горі і при допомозі керми пару можна було регулювати, що означало, що під сильним тиском пари даний віз повинен порушатися до переду. Однак в практиці це виказалось не до вжиття, бо такий механізм потребував дуже великої напруги. Але беручи з точки погляду механічного, переконаємося, що того рода винахід є таки застосований при парових поїздах, лише в іншій конструкції.

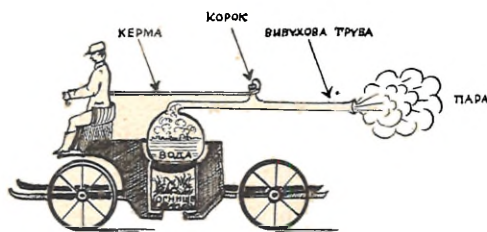

РИСУНОК Ч. 1.

В 19 ст. приступлено до плянування виробу теплових одиниць, себто мотору, турбіни і т. п. Головну роль у винаходах реактивних моторів відіграли слідуєчі особи: Кіркю (Circiu) румун, в 1886 р., Остов Ханут (Actavo Chanut) американець 1886, Марконеті Лорін (француз, 1909 р.), Моріз (француз, 1917 р.), Г. С. Гаріс (H. S. Harris) англієць, 1917 р. д-р Густав Айхельберг, швайцарець в 1930 р.

Щоб краще зорієнтуватися про розвій та винахід турбінових і реактивних літаків, як рівнож ра-

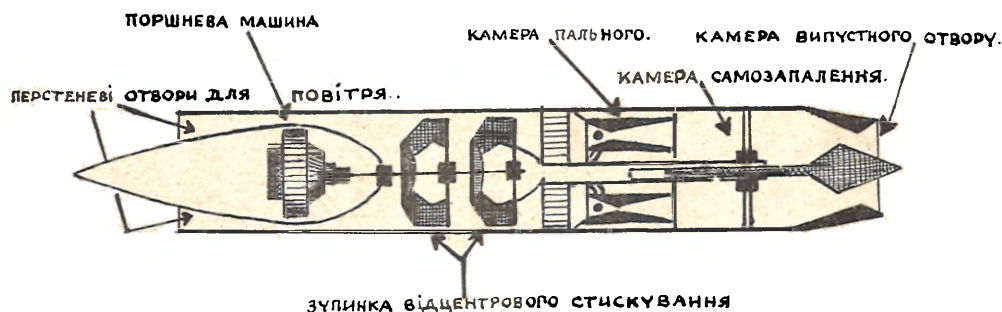

РИСУНОК Ч 2.

кет, перше розглянемо їх розвиток в Європі. Першою країною в Європі, яка приступила до дослідів над тими винаходами була Італія, почавши просліджувати виріб турбінового літака в 1927 р., а опісля німці.

Італійські експерти базували свою теорію на теорії Ньютона, як рівнож використовували досліді попередніх вчених. Головну роль у виробленні даного літака перебравла фірма Контроні, збудувавши модель, який під час пробного лету перевищив передбачення самих експертів (вони саме передбачали, що даний модель не буде надаватися до масової продукції). Не зважаючи на те, що самий винахід не зробив великого досягнення в самому леті, то всеж таки експерти були переконані, що їхній винахід та дослід буде здійснений, але потрібно багато часу на встановлення кінструкції даного літака. Перший дослід дав їм переконання, що даний літак надається до доброго маневрування в повітрі, та має повну стабілізацію, себто задержує рівновагу в швидкому леті.

Самий принцип механічної одиниці (гляди рис. ч. 2) був зв'язаний із великими механічними труднощами, що не давало мож-

ності до переведення його в дію. Головним недоліком того мотору являвся при тиску і розтиску повітря, що власне спиняло швидкість лету.

Того рода винахід поділявся на 3 головні частини:

а) Механічний засіб для стискування повітря — КОМПРЕСОР,

б) Механічний прилад, в якому проходив процес спалювання — КАМЕРА СПАЛЮВАННЯ,

в) Прилад, через який проходили спалюючі гази — ВИБУХОВА ТРУБА.

За вище наведеним приписом був збудований мотор в 1932 р. (рис. ч. 2). Сама дія мотору базувалася на регулюванні повітря, яке входило через передню частину (як зазначено в рис. ч. 2), себто кільця під тиском процесу в середині мотору відчинялися. Процес проходив три стадії, а саме: а) вхід повітря до середини компресора, б) змішання повітря з палим та втиск до камери спалювання, в) втиск газів через задній отвір, що давав поштовх до переду. Ці три процеси контролювали вхід повітря до середини мотору. Помило того, що розв'язали саму проблему мотора, процес механічного удосконалення тривав ще дуже довго. Аж в 1940 р. сконстру-

йовано літак СС 1 металевої будови (ваги 3.800 фун.), що зробив перший лет 27. 8. 1940 р. в Міляно. Його лет тривав около 10-ть хв.

Про розвиток турбінових моторів в Німеччині, західній світ довідався детально аж після війни. Тепер відомо, що німці були першими, які вживали турбінові літаки з пропелером і без. Вони приступили до продукції турбінового літака в серпні, 1939 р. Літаки ці виробляла фірма Юнкер у великій тайні під секретним числом 178.

Таємниці продукції цього літака одержали англійці і американці аж після останньої війни. Італійці, маючи ініціативу в своїх руках, випродукували другий літак СС2, який перелетів з Міляно до Риму з приземленням в Піса, для набрання пального. Його швидкість була 130 миль на годину. Коли взяти під увагу, що летунська лінія з Міляно до Риму є 168 миль і пального на таку близьку віддаль не вистачило, зрозуміємо, що цей літак був дуже неекономічний.

Англійський фізик Франк Вайтел винайшов зовсім іншу конструкцію мотора, яка в більшості базувалася на цій самій теорії, лише з малими поліпшеннями. Тоді як італійці зуживали половину пального на саме порушування мотору, то англійський винахід базувався на тому, що застосовано при входовій трубі турбіну (гляди рис. ч. 3), яка служила до порушування поршня (толока) і тепер не зуживалося пального на порушування самого поршня, а дану функцію виконував спалений газ.

В січні 1930 р. Вайтел сконструював модель літака з реактивним мотором. Однак це забрало багато часу, щоби його увести в масову продукцію, бо самий дослід тривав аж до 7. 4. 1941 р., коли

РИСУНОК Ч. 3.

відбувся перший пробний лет з реактивним мотором, який піднісся на одну стопу вгору, в довжині 20 ярдів лету. Перший офіційний лет літака назви Гльостер Піонер Е. 27 відбувся 15. 5. 1941 р., в місцевості Кранвел.

Англійський відділ летунства задумав віддати цей винахід для масової продукції, але з огляду на саму конструкцію та їх колосальні витрати був змушений залишитися позаду інших, як Німеччини та Італії. Коли візьмемо під розгляд прояв винаходу на тому відтинку в США, то можна сказати, що вона залишилася далеко позаду.

РИСУНОК Ч. 4.

Америка приступила до дослідів щойно у вересні 1941 р., в чому допомогли їй англійці, які мали всі дані, але фінансові засоби не дозволяли їм на масову продукцію. При тому їх еднала одна і та сама мета — повалити Німеч-

чину, а з хвилиною упадку останньої, американці зможуть розправитися з Японією.

Американські спеціалісти з фірми Електричної компанії мали за собою тільки малу практику в примітивних дослідах в цій ділянці. В злуці з англійською фірмою вони приступили до продукції

турбінових літаків. Довершення масової продукції прийшло щойно після закінчення війни і в тому допомогли в більшості повоєнними матеріалами німецькі вчені, які ще до сьогодні уважаються в Америці за найвищих експертів.

Опрацював (за англ. матер.)

Б. Свирида

В. Вашкович

ВЕЛИКА ТА ПУСТА КИШЕНЯ

За верхами нагих Апенін спочине втомлене італійське сонце. У вечірньому холоді цілою своєю шириною розпістреться лямбардська долина, зануливши спрагнені береги в кучеряві хвилі синього Адріатика. У дірявій шіпчині то тут, то там, хлипаючи скорими ковтками свіже повітря, відпочине осел, а на порозі вбогої хатини, ще не вечерявши, простягне змучені кості італійська селянка.

Лише ці двоє тяжко працюють в Італії, тільки вони із заходом сонця приневолені йти спати. Все інше щойно тепер будиться до життя. Випивши по кілька краплинок роси, вмиль оживуть прив'ялі листки винограду, зацвіркоче в корчах тернини дрібна пташина, якої ще не досягла куля двозарядної, десь ген затужить мольовими акордами гітара, і знову з початку піchnуть перервану раннім сонцем вчорашню сварку музикальні італійці. Вже від того часу, як лише земля доволі остигла, щоби на ній могла босими ногами ходити людина, все були подібні вечори й подібна активність живих істот та експонатів природи, та в кожному краю дещо від-

мінні, залежно від підсоння, темпераменту та ментальности даного суспільства. Ось, наприклад, я — східноєвропеець: хоч як манив мене в свої обійми вечір, хоч як хотілося тікати від людей, співати або нагим тілом гладити солоні кучері моря, я все таки пішов до полкової світлиці, щоб, як кожного вечора, «покібіцувати» картярам в «очко», побачити, як п'ястками захищають особисту гідність підхмелені корпусяки, та послухати різних дивовиж безперечної хоробрости моїх товаришів з військового фаху.

Вже на самому порозі світлиці я вдарився головою об стіну диму і зачепив носом звисаючий від стелі аромат самогону та італійської «смерть селепкам». Нема, як своя рідна атмосфера, — подумав я навздогін власному зорові, що вже вспів був протиснутися крізь хмари диму в середину приміщення. Ось і знайомі обличчя. В товаристві сержанта Шляхціцкого, плутонового Бійрусіна та кількох інших підстаршин щось голосно й цікаво оповідав капраль Земляк. Ось він ураз подався лівим плечем вперед і обома руками штовх-

нув повітря, та так енергійно, що аж дим валом покотився у проти-лежному напрямі. Ого, подумав я, іще одного німця положив багнетом на місці. Цікаво, котрого то вже з черги. Від цього стола мій зір, без жодного опору, воюючих, посунувся під вікно. Також там, на своєму звичайному місці, вже сиділа ціла компанія. Поручник АК Гураль, якого легко було пізнати по червоній шиї і великій лисій голові, саме ковтав чергову чарку. Біля нього довкруги стола панувала відносна тиша, що означало, що Гураль цього вечора особливо цікаво оповідав свої воєнні пережиття.

Ось він відложив чарку, обтер хусткою рудаві вуса, рухнув плечима (мабуть прочистив горло) і правою рукою зарисовував під гострим кутом повітря. Відтак по кількох менших помахав пальців, що могло означати багато або ніщо. Його рука то спиналася вгору, то опадала вниз, закруглюючи і перетинаючи якісь дивні фігури.

Обговорює теренові труднощі, після чого на цьому місці на життя і смерть розіграється битва, — подумав я. Та, поки я вспів відірвати очі від найголовнішої передумови назріваючої битви, пор. Гураль глянув на ручний годинник і враз обома п'ястками вдарив об стіл. З нього на підлогу посипалися пляшки пива, чарки, попільнички... Почалося, — блиснула в мене миттю думка, а по шкірі не на жарти пройшли дріщі. Тим часом наїжені вусами губи прелегента щохвиля заокруглювалися, а відтак, після відповідного відступу часу, п'ястук «валив» по столі. По кількох хвилинах такої впертої канонади пор. Гураль ураз зупинився. Головою він обережно повів наліво, потім напра-

во, немов хотів бути певний, чи часом не чигає десь несподівана небезпека, і прижмуриив очі, немов рахував побитих. Відтак він востаннє підніс вгору руку і повів нею сюди й туди зо два рази по-земо, що означало, що українці були тотально розбиті і своїм трупом вкрили поле. Хоч я ніколи і нікого не жалував на полі бою, то все таки якось мені того вечора не хотілося робити статистичного зіставлення нових втрат моїх земляків. Протискаючись крізь натовп п'яних перемогою, я почав зближатися до сцени, де звичайно грали в карти. Довкола великого круглого стола вже стояли випробовані, вірні «кібіци».

Першу карту дістав таки шеф компанії Цьомба. Він ніжно покритив її долонею, зблизив до самого носа і почав «густувати». Поволі відсував великий палець від рога карти, вичікуючи, коли покажеться її фігура. Врешті побачив. Тепер він прижмуриив очі, поглянув на купу грошей, подумав і враз замашистим рухом кинув карту на купу банкнотів і зеленими губами заледво вимовив: «вшистко».

«Вісімдесят тисяч» — урочистим голосом повторив Янечек, не даючи карти.

«Як то, мені боїшся дати карту на отих кілька тисяч шмат?» — запротестував Цьомба і з ображеним обличчям гонорового грача сягнув рукою по портфель. Янечек не квапився. Держав карти в долонях і чекав на готівку.

«Дай карту, бачиш, що маю гроші», — простягнув знову руку Цьомба, не витягнувши з порожньої кишені ані ліри.

«Бачу власне, що не маєш» — відповів Янечек і зробив рух, щоб забрати Цьомбі «виграну» карту.

Останній клявся на матір, гонор, ойчизну, та це ні на мить не промовляло до твердого серця Янечка.

»Маєш годинник, сигнет...« Янечек однак крутив далі головою і коротко вимовляв »мало«! Цьомба виложив на стіл все, що мав, включно з крихтами торішнього хліба. По його обличчі струмком спливав холодний піт, а по очах видно було, що своєї він не здасть, навіть коли б мав заплатити життям. Врешті, тут уже не йшлося про гроші, але про гонор... Чейже йому, Цьомбі, не хочуть вірити на слово!.. Врешті знетерпеливилися і інші грати. »Плати, Цьомбо, або цілуй стіл« — ревнув котрийсь басом і простяг по карту руку.

»Стій!« — кинув соткою громів, до безтями лютий, Цьомба і блиснув у руках револьвером. »Покладу вас усіх тут трупом... Ось мій останній застав, мій медаль хоробрости, який символізує нашу уярмлену ойчизну, за яку я готовий був віддати життя. Цей медаль я кладу у застав за оті заяложені папери. Виграю — добре, а програю — викуплю його хоча б ціною власного життя, яке без гонору не варта доброї слави польського вояка«.

Всі на мить притихли, споглядаючи то на револьвер, то на купу грошей. Врешті один відозвався: »дай му карту, Янек. На ставку за тих вісімдесят тисяч лір він поставив гонор ойчизни, польського вояка і свій власний. Хто з нас не додержав би слова за таку ціну?«

Миттю пожовклі обличчя грачів набрали якогось дивного урочистого виразу. Голови їх піднеслися вгору з великою гордістю.

»Дай му карту« — вимовили враз усі майже хором.

Притиснений до муру Янек мусів поступитися. Дав карту, яку Цьомба жадібно дрижачими руками почав »густувати«. Після кількох хвилин очікування він вимовив: »своя«.

Янечек перевернув свою. Ас! Витягнув другу — король. Він на хвилю призадумався. »Досить!« — завважив котрийсь з »кібіців«, »тягни!« — докинув другий. І Янечек блискавичним рухом потяг дві за купою. »Дама, валет — стоп!«

Шеф компанії Цьомба програв. Тепер звільнила його вмиль уся нервова напруга.

»Я програв« — видавив він бай-дуже. »Шкода лише, що мушу на кілька днів залишити мій медаль у руках Янка«.

У цій хвилі від порога світлиці почувся якийсь галас. Чиїсь дужі плечі розсували на боки п'яних, перевертали столи, що стали в дорозі, і чимраз зближалися до граючих в карти. Всі мимохіть звернули очі в бік свіжого гостя. Ше мить і перед Цьомбою став компанійний шрайбер, держачи в кулаці жмуток грошей. »Голошу слухняно« — поспішив він зразу — »прошу, а це я приніс вам сто п'ятдесят лір, за які я вчора у вас заставив мій медаль хоробрости з-під Касина. Обіцяв на дев'яту тридцять... врешті, може буду вам добрий на руку...« Всі на мить притихли. »Ха, ха, ха«, — засміявся тоненьким голоском Янечек, споглядаючи недвозначно на компанію.

»Мішай карти і починай від мене стук« — загуркотів басом, поправляючи біля себе виграні. »Шкода часу« — докинули інші.

10 років на чужині

КІЛЬКА ФАКТІВ ПРО УКРАЇНЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

З нагоди З'їзду Вояцтва у В. Британії, ОБВУ запланувало видати малу брошурку про осяги українців на цьому терені. В цьому намірі перед З'їздом розіслано анкети в терен з метою зібрати дані. На підставі одержаних анкет, якими охоплено тільки 96 місцевостей, з більшим скупченням українців і в яких існують клітини СУБ-у, ОБВУ та інших організацій можна сказати, що українці живуть в 400 різних містах, але в багатьох місцевостях є малі групи (1-10 осіб), які є пов'язані з центрами безпосередньо, а в більшості не належать до жадних українських організацій.

Звичайно, статистик не мусить охопити цілий терен, а бере до уваги тільки малий відсоток людей з різних місцевостей і на цій основі подає загальні дані. На еміграції є це майже неможливим, бо як вже згадано, досить великий відсоток не є взагалі пов'язаний організаційно, як також дуже важко подати статистичні дані тоді, коли ми не є певні щодо кількості всіх українців у В. Британії. В час приїзду до цієї країни, 37 тисяч зареєструвались як українці. Українці, кол. вояки з II-го Польського Корпусу тільки в малому відсотку зареєструвались як українці, інші ще й досі фігурують як поляки. Треба сподіватись, що біля 8 тисяч виємігрувало до США, Канади та Австралії в останніх 10 роках (головно в 1950-51 рр.). В малих клітинах не було труднощів зібрати цифрові дані, навіть включно з такими даними як про заощадження грошей, але в такому місті як Лондон не можна навіть мріяти про зібрання точних даних і ми подали тільки те число українців, про яких ми змогли одержати відомості.

На підставі зібраних відомостей в статистичних даних беремо до уваги 13.579 українців; з цього чоловіків 11.425, жінок — 2.154. Знову, коли поглянемо в реєстр СУБ-у, побачимо, що в ньому зареєстровано 25.434 українців і українок. Активних членів під кінець 1957 р. подано 18.134. З огляду на те, що ми не можемо опісля до одного чи другого числа додавати відсотково відомості про дітей, подружжя, дома і т. п., ми стали на становищі залишитися при числі 13.579 і згідно з даними про тих людей подати всі інші інформації. Це тільки є початок для майбутнього опрацювання відомостей про українців у В. Британії.

Загальне число дітей є 1.974.

Супружжя. Повністю українських супруж є 2.086. Українців жонатих з англійками є 1.094, німкенями — 438, італійками — 411, інших національностей (еспанки, португальки, норвежки, голландки, австрійки й ін.) — 227. Українські супружжя належать до українських організацій, і коли брати до уваги загальне число українців, то можна до повищих даних додати тільки 20-25 % українських супруж. Українці жонаті з чужинками скоріше відійшли від українського життя і відсоток невиключених до нашого списку буде більший. В анкеті ми не подали окремо ірландок і шкоток і тому деякі з них входять під рубрику «англійки», що є нашою виною. Треба також зазначити, що, напр.,

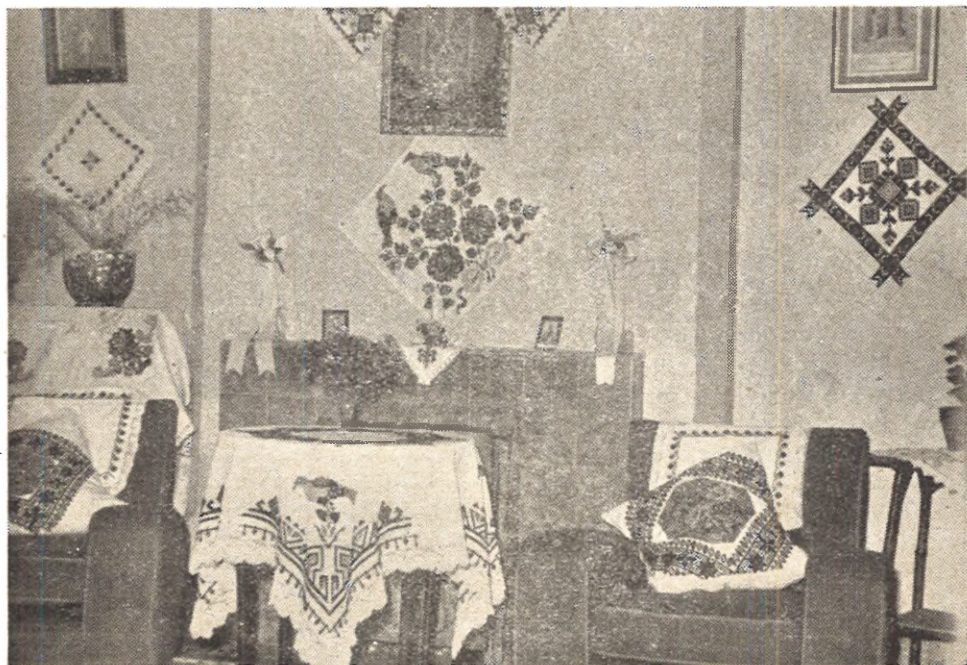
англійка скоріше ніж австрійка дбає про те, щоб українець (її чоловік) належав до української організації. Багато італійок навчилося вже української мови і тому з дітьми в хаті часто нею розмовляють. Майже немає випадку, щоб німка чи англійка навчилася української мови. В цих ситуаціях дитина вживає тільки англійської мови. Англійки люблять, натовість, вишивки і вони навіть часто вчать вишивати, якщо в даній місцевості є українка, що уме навчити. Ірландка люоить українські страви і вона скоро навчиться варити український борщ чи навіть пироги. Кожна нація має свої питомі ціхи і вони опісля переходять в життя вище згаданих мішаних супруж. Останніми часами є поважне заінтересування українками з Югославії. Мимо великих труднощів одержання візи, кільком десяткам українок з Югославії вдалося прибути до В. Британії і вийти заміж за українців. Коли статистик хотів би відсотково подати стан мішаного супружжя, йому це також не вдасться, бо це знову залежить від обставин. Там де є німкені на праці, українці женяться з ними. В інших місцевостях немає німкенів ані італійок, натовість є ірландки. В кожній місцевості ми знаходимо скупчення, де українці є жонаті групово з дівчатами однієї чи другої національності.

Інрофесійна праця. В текстильних фабриках є біля 40 %, на ріллі — 12 %, при будові — 14 %, в транспорті — 8 %, вуглекопів — 4 %, цегольняних робітників — 4 %. Іпраця залежна також від місцевостей даної промисловості і тому в одній місцевості є самі текстильники, а в другій ті, що працюють на цегольнях. В інших різних званнях працює 18 %, головню у фабриках заліза, споживчих заводах, готелях, шпитальній обслузі і т. п. У своєму званні працює 618 українців. 65 % цих звань вони вже набули у В. Британії. Між ними є найбільше число токарів, столярів, кухарів і ін. Вечірні курси англійської мови відбуло 41 українців, фахові школи (на вечірніх курсах) — 38 українців. Число курсантів на вечірніх курсах в початках було багато вище і сягало до 300, однак тільки мага частина закінчила їх. Високі школи закінчило біля 20 українців (не вчислюючи тих, що виїхали до Еспанії). Сьогодні в середніх школах є 13 учнів, у початкових — 947. На терені Англії існують суботні школи, які в минулому році охопили 1.059 дітей. Частина згаданих дітей є в садках (287).

Власні доми і підприємства. Українці мають 3.892 власних домів. Вартість цих домів є у висоті по 300 до 4.000 фунтів. В загальному доми є вартости 700-800 фунтів. Доми ці закуплено на сплати і можна сказати, що вони в 55 % сплачені. СУБ є власителем 16 домів загальної вартости 28.000 ф. Українська Католицька Церква — 2 доми і 5 церков. УАПЦ має 2 церковні доми. Українська Видавнича Спілка — 2 доми.

Приватних підприємств є біля 60. З цього понад 30 склепів зі споживчими товарами, 6 фірм висилки пачок; інші фірми — це кравецькі, декоративні і т. п. Підприємства ці появились в останніх двох роках і їх число починає скоро зростати. В Лондоні є три друкарні. Кооператива «Нова Фортуна» має гуртівню споживчих товарів і вона доставляє товари до 200 різних склепів.

Хоч переважаюча кількість українців є синами рілників, число власників фарм не є більше як 6-10. Є також кількох, що мають власні

З надісланих знімок журі при Централі ОБВУ призначило 1-ше місце пані А. Стовбан з Неттінґаму за прикрашення кімнати в українському стилі. Хоч вишивки пань Г. Білінської і О. Роснецької часами є і кращі, але через переладкування декорацій на знімці (вишивками) журі не могло визначити нагороди.

городи. Власники городів працюють у фабриках або фармах, а працюючі в городі займаються вечорами. Тут беремо до уваги городи від 1-го до 2-х акрів площі. Слід згадати, що біля великого числа домів є малі городи. Скільки таких городів є, ми не можемо подати навіть приблизно.

Ощадність. Писати про ощадність не є легко, бо тільки мала частина людей заявила, скільки має заощаджених грошей (переважно на книжках поштової ощадності). Наприклад, візьмемо таку малу місцевість як Гунтінгдон, де живе 37 українців. За провіреними даними стан їх ощадностей представляється так: 6 осіб заощадили 20-50 ф.; 50-100 ф. — 8; 100-300 ф. — 18; 300-500 ф. — 5 осіб.

В цих даних не вчислено вартости домашнього устаткування, як меблі, телевізії і т. п. Також варто згадати, що майже 50 % українців-мешканців згаданої місцевости висилає пачки до рідні в Україну, що становить суму понад 1.000 фунтів за останні два роки.

Загальний стан ощадностей

Кількість людей:	Заощаджені суми:
931	20-50 ф.
872	50-100 ф.
750	100-300 ф.
392	300-500 ф.
250	1000 ф. і понад

Українці з В. Британії висилають пересічно понад 600 пачок тижнево до рідні в Україну. Коли візьмемо до уваги, що вартість пачки виносить пересічно 30 фунтів, — разом українці витрачають на пачки 18 тисяч фунтів тижнево. Фактом є те, що через українські фірми проходить не більше як 100 пачок тижнево, решту пакунків висилають чужинецькі фірми.

Організації

Організаційне життя на цьому терені є багате, і можна сказати, що всі нижче згадані організації, без огляду на число членства — є діяльні. Кожна з цих організацій а головно політична, має свій початок з Батьківщини, де в основному члени здеklarували себе вже в юній молодості. Провідниками цих організацій залишились ці самі люди, тільки в середніх і низових клітинах зайшли зміни. Кожна з організацій створила певного рода своє гетто і тільки в рідких випадках бачимо спільні виступи-дії (як це було в час приїзду Булганіна та Хрушова до В. Британії і т. п.). На зовнішньому відтинку кожна організація діє окремо, і це є дуже некорисним явищем. В наслідку такої політики чужинці дуже часто звертаються до приватних осіб по інформації про Україну і то до осіб російської чи польської національності.

Майже всі українці є членами Української Католицької Церкви або Української Автокефальної Православної Церкви. Мала частина належить до Української Православної Правної Церкви і до різних сект, як євангельської, суботників і ін. Мала частина українців належить до Польської Православної Церкви. До цієї церкви заходять українці, які після большевицької революції опинилися в Польщі.

Суспільно-громадські організації: Союз Українців у Великій Британії (СУБ), який ще сьогодні має понад 12 тисяч активних членів. Об'єднання Українців у В. Британії, яке має, згідно з нашими даними, понад 400 членів. В березні 1958 р. створилося Т-во Прихильників УНР, яке на своїх зборах мало заступлених делегатів від 300 членів.

Комбатантські організації: Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії (3.500 членів), Легія Українських Повстанців, Союз бувших Українців Вояків, Фронт С. Петлюри, Старшинський Клуб, Легіон С. Петлюри та Українська Національна Гвардія.

Організації молоді: Спілка Української Молоді (800 чл.), Пласт. ОДУМ.

Студентські організації: Обнова, КоДУС, Студентська Громада.

Українське жіноцтво зорганізоване в **ОУЖ**.

Крім цього слід згадати про такі організації як Спілка Українських Учителів та Виховників, Католицька Акція, Український Громадський Комітет та Організація Українських Журналістів. Клуби є мало розповсюджені, але вже в кількох місцевостях є клуби з назвами рік, де продають напитки. В Манчестері була спроба створити Дискусійний клуб. Подібно й у Лондоні.

Політичні організації. Цих організацій є найбільше. Кожна з них має або старається мати, вплив на громадські, або іншого роду організації. В зорганізованому житті головну роль відіграють націоналістичні організації як ОУН(р) і ОУН(м). Між старшими емігрантами домінує УНР (Укр. Нац. Рада). Союз Гетьманців Державників, УРДП СВУ, ДОБРУС, ОУН(зч), УХР. дві Українські Соціалістичні Партії. АБН, УГВР, три Селянських Партій доповнюють образ політичного життя на еміграції.

Кооператива «Нова Фортуна», Союз Українських Купців та Видавнича Спілка є побудовані організаційно на членстві.

До Координаційного Комітету входять представники поневолених Москвою народів, або точніше — до нього входять представники суспільно-громадських організацій, які діють на терені В. Британії. До цього комітету належать поляки, чехи, білоруси, москалі, мадяри і ін. Є тут також Англо-Українське Товариство, до якого входять на персональній базі, англійці і представники українських організацій. Крім цього створився Сентрал енд Іст Європейен Сталі Клуб, якого членами є поляки, мадяри, українці, білоруси, болгары й ін. Разом 43 організацій. Багато з них мають свої секції, які діють дуже часто як референтури і тому ми їх не вичислюємо.

Послаблення праці деяких організацій так в центрі як і в низових клітинах можна пояснити браком активу в ексекутиві. Дуже часто одна людина належить до кількох організацій і всюди займає важливі пости. На платню правцівникам не мають відповідних фондів, і тому навіть найкращі пляни залишаються на довгі роки нездійсненими.

Велика частина живе поза зорганізованим життям і можна сумніватися, що вище названі організації охопили 60 % українців. Брак місця не дозволяє на більшу згадку принаймні про головніші організації, бо щоб вдоволити читача, потрібно присвятити найменше кілька сто-

рінок друку. Для ясного образу було б потрібно подати не тільки про осяги організацій, але в першу чергу характеристику визначних діячів і коротку історію постання організацій.

Відзначення активу ОБВУ

Складаючи ці рядки не можемо не згадати про такі великі українські постаті як сл. п. Я. М. Токаржевський-Карашевич, проф. В. Щербаківський, о. мітр. А. Малиновський, гетьманич Д. Скоропадський, які відійшли у вічність на протязі двох останніх років. Вони були одинокі, що могли гідно репрезентувати українські питання і український народ перед чужинецьким світом під кожним оглядом.

З огляду на те, що важко подати 400 прізвищ кол. українських воjakів, що були активними членами ОБВУ в часі 10 останніх років, ми згадаємо лиш про цих, які вклали найбільше труду й праці в розвитку Т-ва. До них в першу чергу зараховуємо основоположників ОБВУ, а саме: сотн. М. Длябога, сотн. М. Білий-Карпинець, пор. В. Вашкович, полк. Р. Долинський, пор. В. Гузар, хор. Р. Смулка, пор. Я. Гаврих, хор. М. Оглюк, пор. В. Яворський, п-полк. П. Силенко, хор. О. Монцібович, стр. М. Шкавритко.

Активні члени Централі ОБВУ: пор. Е. Гарасимчук, пор. Р. Борковський, пор. В. Личманенко, хор. Клим Монцібович, дес. М. Мироненко, п-хор. Р. Старосольський, пор. О. Слоньовський, ст. дес. М. Гайва, пор. В. Микула, п-хор. П. Цимбалістий, хор. Д. Галка-Ледоховський.

Активні голови Відділів ОБВУ: І. Воловець, В. Волошин, М. Волошинів, М. Гайва, М. Горадчук, М. Гуменюк, М. Захарчук, М. Калим, М. Канятин, В. Квасній, Д. Лисак, І. Матвіїшин, В. Мандрика, С. Рибак, В. Циктор, П. Фучко, В. Крук, Я. Смольський, В. Давидяк, І. Процик, В. Савченко, С. Галай, о. Я. Пук, І. Скальський, М. Титко, М. Мілянчик, І. Іванів, К. Роснецький, М. Шептицький, Е. Степин, А. Джердж, П. Гусак, Т. Комвницький, В. Наконечний, Я. Михайлишин, о. С. Богатирець, М. Музика, М. Рава, П. Лихолат, М. Берегуля, П. Прус, Г. Натинчук, В. Данилевич, І. Пожоджук, Б. Левицький, В. Кухарський, В. Томків, Б. Кашуба.

На окреме признание заслуговують зв'язкові Централі ОБВУ: Б. Кашуба, В. Томків, В. Давидяк та голова Відділу — В. Крук.

Щира подяка належить пор. К. Зеленкові, який, перебуваючи на нашому терені відвідав 20 клітин ОБВУ із своїми надзвичайно цінними й корисними рефератами на військові теми.

Мистецька сторінка. В Англії є більше ніж 20 сталих хорів і 10 танцювальних гуртків. На спеціальне відзначення заслуговують хор «Гомін» з Манчестеру та балет «Орлик», які одержали багато нагород на міжнародних фестівалях і тим самим стали репрезентативними групами. Великі заслуги належить приписати проф. Я. Гордієві та балет-майстрові Дністровикові. З мистців-малярів є широко знане ім'я проф. Р. Лісовського.

Закінчення на обкладинці.

Листи до Рухахтіра

ЛИСТ ДО ФЕРАЙНИ!

Сервус Ферайна!

Так воно щось виходи жи я Вам, Фраери, як не веселої куті то фашированого з хроном яйця зичу!

І коли до Вас не пишу, то ті госьці іно на Різдво, або Воскресення друкують мій грипс (Тоді якраз коли до церкви випадає Міськови йти — переписувач).

О є що писати! Хоч то ніби вже весна а зимно як у лютому, а ту ці в нас, вдома, вже хрущі за маєм шукають. Не віриш? А той ніби старший гонк Микита, жи то сі так жалував жи му Йосько (най в пеклі кіблюе), ніби гопака відвалювати казав, то що? Рухасі як на шпильці... І Молотка з кумпанією на сибірський курорт вислав і Маленка маленьким зробив і Блуканіна на сухеньке вивів, би бідака не писав листів за багато...

Казали ми бельфери в школі жи Хрущі і Жуки то їдна фамула. А воно вилази жи то буйда. Сотки років в то вірили, аж наш Хрущик Жукови діру в портках виів і так цілу мохольогію цапки поставив!!!

Як би не то жи через тих всіх жуків, хрущів і других молотків я сі в політичного азиля бавлю. то може би ми то всьо мощно радувало... А так то ніяк до сміху, як хлоп вже петнадцяту гавіку поза хатов як замотоличене теля виводи.

А так то під Юром яким Зельмана витяв... Тьфу ліпше най не згаду, бо ще ми звурдить і в

русскім конзуляті вікна виб'ю, ну, і гранди нароблю.

А як сі Вам наш балет з Кіюва подобав? Правда жи гуляють як ксьонжжа пише?

Як того бойового витяли з піками, ніби «Запорожця», то малом в середину них не скочив з тої емоції. Алем сі запер в час, бо йщо бим танцював? Хіба штаерка, а то ніяк до шараварів не пасує.

Алем так бив браво, жим на пальцях дістав нагнютки й мушу тепер в аптиці плястер з «когущіком» купувати. Я си з танцюристами витяв балак і ствердив'єм жи то наші госьці іно жи фест заголюкані і сі власної тіні боять. Ну, й шо сі дивувати. «Старший брат» їх з ока не спускає.

Ледвом сі до них добив і то щойно яким витяв баер жим з «Українського Робітника» з Канади. Властиво то й не баер. Ще в Ріміні писав'єм з «Оси» до него і до його календарів.

Ми ту їм дали файний букет, приватно ніби, би знали жи вони наша кров. Али «старший брат» той букет підвінав і про то Ви певно в газеті читали.

Наш солтис, ніби голова ЗУБ-у тиж си з ними побалакав і з того ціла геца вийшла. Пішов до Беле В'ю і представивсі, жи він також ногами перебирає. А як спитали: де, то він казав жи в «Орлику». А вони мало зі сміху не пукли, бо в него животик нівроку і якби він си скочив на сцені, то би го з під неї хіба краном витягали!

Якось зміркував наш цісар, жи задалеко заїхав і каже: Я то тепер не танцюю, бо їхав до Цицилії з балетом і по дорозі зломав собі ногу!

Багато бим ще шрайбнув, але що тут говорити, як нема що казати! Мощні то файно жим сі пе-

Маршал Ервін Ромель в оцінці противників

Про Роммеля досить обширно написав Десмонд Янг, бувший бригадир та военний кореспондент під наголовком **»Роммель«**. Та книжка видана фірмою Коллінс, Фонтана Букс, в Лондоні-Глязгов, видрукована вперше в 1950 році. 316 сторінок, ціна 2/6.

Рідко, коли, хіба за вийнятком Наполеона, виросла така легенда, про ворожого генерала, як це сталося у випадку навколо Роммеля в II-гій світовій війні. Ідеалізований власною армією т. зв. **»Африка Корпс«**, він стався об'єктом подиву, респекту й у великій мірі симпатії серед британців і це навіть підкопало **»военний дух та мораль«** серед них. Про це свідчить сам наказ виданий командиром штабу, генералом Г. Й. Аучінлек, на Африканському фронті до шефів штабу:

»Існує велика небезпека, що наш приятель Роммель, стається певного роду чарівником для наших військових частин, бо багато говорять про нього. Безперечно він є надлюдиною, та при тім дуже енергійний та здібний.

ред Вами віспідавав. І так з Великоднем, най нам сі доля ліпшою зроби.

Жилаю Вам всім чого сі самі хочете, най ще так, як колись Зельман, Зозуля і другі гагілки на нашій рідній Землі заведуть.

Христос Восквес!

Воскресне Україна!

Ваш Кулеґа ланцуховий,

гренадир 31-го полку,

Львівський батяр

Місько Макольдра

Коли б він навіть був надлюдиною, то було б не дуже побажаним, щоб наші частини приписували йому якісь надлюдські сили. Я бажав би розвіяти це чарівництво при помочі всіляких можливостей, що Роммель репрезентує щось більше ніж звичайний собі генерал. Найповажнішою річчю є, щоб не говорити про Роммеля, коли ми маємо на думці нашого ворога в Лібії. Ми мусимо уживати слова як **»Джерманс«**, або **»Аксіс Поверс«**, чи ворог і не уживати назви Роммель. Проситься, щоб повністю цей наказ був негайно виконаний і зробити враження на всіх командирів, що цей наказ із психологічної точки зору має дуже велику вагу.

(підписано) Г. Й. Аучінлек,
генерал,

командир шефів штабу,

Середущого фронту.

Для нас найбільше вдаре в очі, що протягом трьох років від полковника він стається маршалом. Цей неймовірний ріст Роммеля є гідний подиву. Безперечно він не здобував для себе слави на головній сцені, яку Гітлер зарезервував для себе, командував окремою армією, на окремому фронті, далеко від головного театру воєнних подій. При тім він виявив себе глибоким патріотом та вірність своїй батьківщині поставив вище лояльності Гітлерові.

Ервін Роммель народився 15 листопада 1891 року в Гайденгамі, біля Ульму. Його родичі та прадід виявилися як знамениті математики, а батько був директором гімназії в Аален. Батько його помер в 1913 році після операції,

а мама його померла в 1940 році, коли він вже був генерал-майором.

Твердий, завзятий, цупкий, впертий — це прикмети, що приписувано йому, як Роммельові з «Африка Корпс», але в своєму дитинстві однак був контрастом до зрілого Роммеля. Будучи молодим він був лагідний, товариський, білого обличчя і блондин, так що його прозивано «білим ведмедем». В школі не виявляв жадних здібностей і навіть учитель замовляв оркестру із походом, коли він написав під диктат без помилки, що-небудь. Через пару років був мрійливим хлопцем, не маючи жадних зацікавлень, ні в книжках ні в грах не показував тої інтенсивної фізичної енергії, яку він розвинув пізніше. Тоді нагло в своїх молодечих роках він «пробудився»... Ментально, давав докази своїх здібностей одідичених по своїх родичах в математичному напрямку. Фізично, він почав кожний вільний час посвячувати їзді на ровері вліті, а взимі на лежцатах. Здав екзамени з відзначенням. Згубив свою «мрійливість» і стався типовим Віртембергом (осідок здороводумаючих німців). Хоч його батько противився, він одначе рішився і 19. 7. 1910 р. вступив до 124 Інфантрі Регімент (короля Вільгельма I-го, 6-та Віртемберзька). Родина Роммелів не мала жадних впливових приятелів серед мілітарних кругів і походила із швабського елементу, а не з пруського, як деякі думають. В 1-ій світовій війні був зразком воєнного старшини найкращого типу. Одержав найвище німецьке воєнне відзначення ПОУР ЛЯ МЕРІТЕ за великі зусилля в німецькій перемозі над італійцями в боях під Капорето 1917 року. В році 1929 при-

ходить як інструктор до німецької піхотної школи в Дрезден. Здобуває собі швидко ім'я доброго викладача. Відзначається ясністю і плястичністю своїх викладів. Кожне тактичне завдання ілюструє десятками прикладів. В 1937 р. пише підручник «Піхота в наступі», який став широко відомий в Німеччині та за границею. В році 1940 командує 7-мою панцерною дивізією, яка відзначається силою та швидкістю своїх проривів у Франції. 1941 року одержує команду Африканським корпусом, де показує негайно неймовірний сенс рухливості і тонке чуття робити ворогові постійні несподіванки (т. зв. «Фінгерспіценгефіль»). В 1942 р. розбиває 8-му британську армію, відкидаючи британців із західної пустині аж до Єгипту. 1943 року турбований хворобою, нестачею пального та великою перевагою британських повітряних сил, Роммель відступає. В 1944 році бачимо Роммеля у Франції, де він командує армійською групою. Наколи Рундштедт, командувач всіма військовими силами на Заході пропонує творення сильних, рухливих резерв, які можна б у випадку інвазії альянтів вжити в найбільш загрожених місцях фронту, Роммель настоює на рішучій обороні самого побережжя. Він доказує, що велика перевага в повітрі не дасть німцям змоги і часу, вжити їхні резерви своєчасно та доцільно. Вже під час оборонних боїв проти альянтів, після їхньої висадки в Нормандії, Роммель попадає у конфлікт з Гітлером. Він намагається зберегти якнайбільше німецьких дивізій для оборони Німеччини, плянуючи стратегічні відступи, Гітлер натомість настоює на оборону

Управа Відділу ОБВУ в в Брадфордї посвячує прапор.

(Третій зліва — сотн. М. Б.-Карпинець).

кожного метра території. В цей час Роммель висловлюється кількакратно в приватних розмовах зі своїми підвладними за усуненням Гітлера. Він симпатизує з атентатчиками на «вождя», за що заплатив власним життям. Гітлер не хоче ризикувати на публічну ліквідацію найпопулярнішого воєнка своєї армії. Роммель є примушений на добровільне самогубство із забезпеченням, що його родина не буде мати жадних «неприємностей».

Військове мистецтво Роммеля (суть і основа його успіхів):

Як блискучий тактик, керувався часто блефом і знаменитою поміркованою хитрістю; коли не мав відповідної кількості танків, любив уживати сотні вантажних авт. Хмари пустинного порошу, спричинені автомашинами, все ля-

кали англійців, бо вони думали, що це танки.

Відзначався все швидкістю рухів, сміливістю концепцій, твердістю, що дозволяла йому по довгих відступах робити несподівані і успішні наступи. Роммель мав справжню, рідку іскру військового генія, яку вмів поєднувати з динамічними якостями свого провідництва в приміненні нової техніки, механізованої рухливості. Він мав виїмкове т. зв. «Фінгерспіценгефіль» — той шостий змісл, для оцінки рішальних місць і критичних моментів. Був швидкий в рішеннях та послідовний у їх виконанні.

Персональність Роммеля: До неймовірности рухливий; не любив давати детальних наказів для завдань своїх підвладних і лишав

це для їхнього незалежного виконання. Хотів всюди бути і сам все робити. Часто не було його в штабі, коли потрібно було його для негайних рішень. З другого боку він мав інтуїцію з'являтися несподівано в якомусь загроженому місці, щоб дати рішальний поштовх до акції. Штабові старшини мали все клопіт з ним, але кожний бойовий старшина чи простий військовик пішов би зна ним на край світа. Був одушевленням для своїх, а джерелом подиву для чужих. Італійці все порівнювали його зі своїми нездарними генералами, британці ним захоплювалися і творили легенди про нього, тому, що вмів їх водити за ніс, як рідко хто коли, перед тим. Роммель був джентельменом. Дотримувався постійно правил лицарської поведінки з противником. З полоненими обходився якнайкраще; навіть давав поради авторові, як в майбутньому мав би він втіати. Цим він рятував міцно престиж Німеччини, що був так сильно надщерблений, доказуючи,

що Німеччина не є тільки символом брутальності та Гештапа з газовими коморами.

Децю про автора: Десмонд Янг, вояк, син моряка; командував 60-им стріл. баталіоном в першій світовій війні, та одержав М.С. Заінтересувався журналістикою між двома війнами, видаючи ряд часописів у Південній Африці та Індії. В 50-му році свого життя вступив до Індійської Армії і пішов на Середній Схід, де він попав до полону. Цей інцидент він відтворив, коли з його книжки був зроблений фільм, разом із Джеймсом Майсоном, в ролі Роммеля.

Заклучення: Книжку приємно і легко читається. Вона багата в деталі; ясність загального образу є корисна з військового боку, що написана фахівцем-військовиком; від першої сторінки видно, що автор симпатизує з особою свого героя — пише він одначе об'єктивно і зрівноважено.

І. Є.

3 листів до Редакції

Перепрошую, що звертаюся до Вас може і з немудрим запитанням, але я часами передумую над військовими справами і часто мене мучить одне питання. В нас є багато партій. На сьогодні ми не спромоглися створити одного Центру. Знаю, що в кожній партії чи політичній організації існує військовий ресорт. В цьому випадку стає питання, кому буде підлягати військо на випадок потреби його творення.

Відповідь:

Запитання і проблеми порушувані Вами є дуже влучні і глибокі змістом. Ми є щиро вдячні за ці питання і нам є тільки прикро, що в короткій відповіді ми не можемо вичерпати так поважної теми.

Армія в засаді виконує накази уряду. Уряду в нас нема, а тому, що кожна партія сподівається, що вона буде при владі, мабуть і тому має у себе військовий ресорт. Такий стан, який тепер існує на еміграції не є веселий, але вже є вигляди сподіватись, що створиться Центральне представництво, яке всеціло буде заступати українські справи в державницькому масштабі.

10 РОКІВ НА ЧУЖИНІ (зак. із 27. стор.)

Під час З'їзду в десятиріччя Вояцтва були намагання влаштувати в ширших розмірах виставку українського мистецтва. Відбулася вона з малою кількістю, але надзвичайно цікавих експонатів (скрипка з 6-ох тисяч надpalених сірників роботи п. Телюка з Редінгу, портрет королеви Єлисавети II, виложений з кольорового дерева і т. п.). Першу нагороду одержав п. Телюк за виконання скрипки і портрету. З обстановки хати прислали знімки пані А. Стовбан, О. Роснецька та І. Білинська з Ноттінггаму. Першу нагороду за влаштування хати признанс пані А. Стовбан.

Шкода, що було мале заінтересування конкурсом городів та верстатів. Можливо, що останнім було дещо пізно якслід підготувитися до конкурсу, але ми певні цього, що в майбутньому наші Відділи присвятять більше уваги і часу мистецькій самодіяльності.

Заключення. Згадуючи про цей короткий час, бо лиш 10 років на волі, слід відзначити великі осяги в приватному і громадському житті. П'ятно неволі починає щораз більше зникати в душі українця, він почуває себе наново людиною. І хоч, може часто нарікаємо але, в тому ж самому часі занурюємось в працю і творимо нове, краще життя. Якщо б ми і в політичному житті змогли скоординувати працю, розподілити її відповідно, — напевно Західний світ мавби краще поняття про Україну.

Перед нами стоїть зараз актуальне питання: чому не всі українці включилися у зорганізоване життя? Чи ж бракує їм національної гордості і тому тиняються вони як бездомні, без батьківщини, без власної мети?

Ніяк не хочеться вірити, щоб поважна ще кількість колишніх українських вояків стояла осторонь від свого вояцького кола, своєї, скажемо родини, яка повинна бодай частинно заступити справжню рідню, полишену у Рідному Краю.

Цей короткий начерк хай стане починком до ще більшої праці в цьому напрямі.

»Я ПОБАЧИВ УКРАЇНСЬКОГО ВОЯКА«

(Витяг з листа дивізійника)

Один з наших вояків, який під Бродами попав у полон і відбув 10 років концентраційного табору, а тепер пощастило видістатись з відтіля, написав до нас довгого листа з докладним описом битви. Тут наводимо один витяг про зустріч зі старшою людиною:

»Тут я пережив щось, чого не забуду хіба ніколи. До нас підійшов старенький дідусь в білій полотнянці, положив на землю костур, клякнув, перехрестився, підніс догори руки, й зі сльозами в очах промовив: Боже, тепер можеш взяти мене до себе, бо мої очі діждались побачити наше військо».

